

LA ESPERANZA

KITILLIPI

KICHWA SHIMITA IMASHINA KUTINYACHINAMANTA PAKTACHINA

La Esperanza Kitilli, Ibarra
23 sitwakilla 2025

Kallariyuyay

¿Imashpatak, imapatak rimay shimikunata imatalla rurashpa sinchinchina?

Rimay shimikunata sinchinkapa ruraykunaka, imatalla rurashpa ashtawan shuk ruraykunata paktachishpa wakinkunalla rimarik shimikunata ashtawan sinchichishpa katina ruraypami kan. Chay ruraykunaka rimarik shimikuna ashtawan ashtawan chinkarishpa katikuk shimikunata kutin rimachun, ashtawan sinchichishpa sumakyachishpa tukuykuna ashtawan allikachishpa chay shimukanata kutin rimashpa katichun paktachinkapami kan.

Rimay shimikunata sinchinkapa ruraykunaka, shuk shimi ashtawan rimarishpa shuk shimikunata yallishpa rimakpi chayta karkashpa ashtawankarin paktayachishpa kanatami maskan. Ishkay shimi rimarikuy kashpapash shukka ashtawan rimarikuk shukka asha asha chinkarikuyka, maykan ashtawan rimarik shimita tukuykuna ashtawan chay shimipilla rimashpa katikpi, ashtawan tukuy ruraykunapi chay shimipilla rimashpa, chayshuk shimitaka uchillayachishpa wasi ukupuralla rimashpami katikpi ashtawan chinkarihspa katin.

Chashna tukupimi, kay rimay shimikunata sinchichinkapa ruraykunaka ninan mutsurishka kan, chayta na rurakpika maykan ashtawan rirmarik shimi maypi kashpapash, ña wasi ukukunapipash chaypilla rimakkpi, chayshuk shimika asha asha tukurishpa katin.

Ishkay shimikuna tiyashpapash, shukllapi ashtawan ramashpa katikpika, chayshuk shimika ashtawan uchillayashpa, ña mana allichi tukushpa rikuy tukunaman chayan; chashna ruraykuna ña kallarihpaka hatun llakikunami ashtawan ña kallarin, ima kashpaka chay ashatalla rimarik shimita rimakkunata ña yankapi churashpa, shukmanta shukmanta uchillayachishpa, na allichishpa chay shimitaka imapapash na alli kakta yuyachishpami ashtawan chinkachishpa katin. Chashna tukushpami ishkanti shimipi rimarikuna tiyashpapash ña shukllapi rimashpa katin; chashnami ña uchillayashpa rimarik shimita ña wakinlla rimakpi, chay shimita allí rimakkunaka ña wakinlla tukushpa katin,-chay rimakkunaka paypak mama shimipika mana tukuyta rimayta ushanchu-, shinami chayshuk ashtawan rimarik shimika ashtawan mirashpa katikpi, tukuyta chay shimi ashtawan allí riman.

Chinkarishpa ña katikuk shimika, tukuykunapa kawsaypimi ña tukurishpa ashtawan ima ruraykunpash ña chinkashpa katin, chaymantami ña maypi kashpapash imata rimashpash ashtawan rimarik shimipi ña tukuyta ruranakun. Chashna tukushpaka ña chinkarikuk shimita ashtawan tukuchishpa kati kallarin, shinami chay llaktakunapapacha shimikuna ña tukurikpi, ayllu ukukunapika wawakunaman mana paypak shimi rimashpa ña chay shimita wañuchin.

Ñukanchik kichwa llaktakunapika kay llakikunami ña ashtawan ashtawan rikurishpa katikun; chaymantami kay shimita ashtawan sinchichishpa katina ruraykunataka, maymantapacha ña rurashpa katina kashkata rikunchik, chashnami shimi chinkarikuktaka ashata karpashpa, ashtawankarin chay shimita kutinyachishpa, sinchichishpa katina kachun.

¿Imashpata La Esperanza kitillipi kichwa shimi imashinakanata rurana kan?

Kichwa shimi imashinakanata ruraykunaka (2025), GAD La Esperanza kitillipi rurarikuyka, wankurishpa kawsaypi shimimanta amawtakuna, shinallata rimarik shimita ashtawan allí yachakkuna ishkay yachankapak taripay ruraykunata ña charishpami, kayta ruranata rikuchin. Kay taripay ruraykunaka shukka 2014 watapi, Maria Daniela Narváez

Burbano rurashkami. Payka 2014 watapi, paypak hatun taripay rurayta rurashpami, kay hatun rikuchita tarirka, (Bumachar 2020) **kichwa shimika taytakunamanta wawakunaman yachachishpa katina kashkataka, na paktachishpa ninan llakipimi kan. Wawakunaka kichwapi rimaytapash killkaytapash na ushanchu, shinallata tayta mamakuna paykunapak kawsaypi kichwa shimita mana rimashpa katinakunchu.**

Kati rikuchikpimi kay ninan llaki imashna kakta rikunchik, churikunapash ushikunapash paypak taytakunawan español shimipillami rimarinkuna.

2

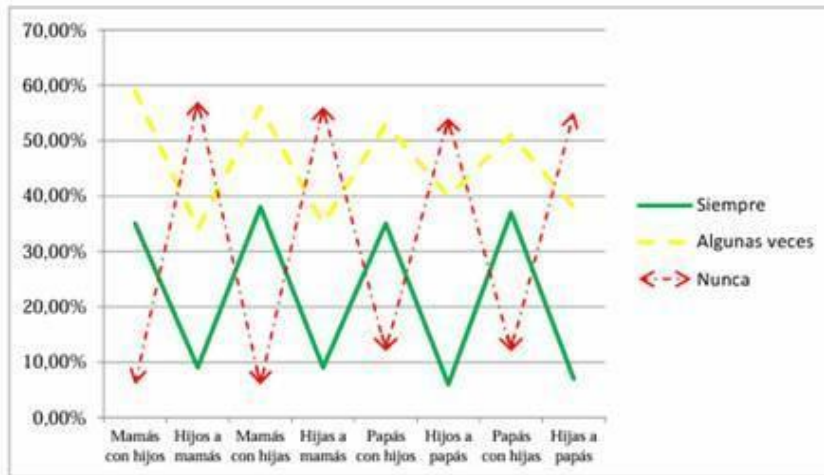

Grafico 3.12 Lengua que se habla entre padres e hijos

Asociación Kichwa Kamak Sisariy shinallata Oralidad y Modernidad shuti ukuwan makipurarishpa, chayralla taripay ruraypi (panchikilla, raymikilla 2024), Imbabura markapi imashina kichwa shimi kashkata taripashpa rikukpika, kaytami riksichin: **Kichwa shimika Imbabura markapi tiyak tawkapacha llaktakunapimi ninantapacha chinkarishpa katikun.** Kay taripay rurayta (Narváez, 2014) rurashkawan chimpapurashpa rikukpi, shinallata 2022 mamallaktapi kawsakkunata yupay rurashkapi rikushpaka 131.592 runakunami kichwa kanchik nin, chaymantaka 56.46% kunami kichwapi rimanchik nin, chayka 74.296 kan. (INEM 2023), Urayashkami 60% manta 40% kaman (Ortega & Haboud, 2024).

Chashnalla katishpaka shamuk chunkarik watakunapika pipash na kichwapi rimankachu.

Chinkarinata rikuy / Proyección de pérdida

Figura 1. Continuum de desplazamiento del Kichwa como primera lengua, en Imbabura

Fuentes: Haboud, M. (1992); Haboud, M. (2014); Sondeos Sociolingüísticos 2024

IMASHINA KASHKAMANTA

Kichwa shimi imashina kamachi kawa tukushkamanta

1980 watamanta kawsaypachapi, llakta kawsaykunapi, kullkimanta rukukpipash imapash mushuk rikurikunami tiyashka, chaytaka ashtawanpachaka shuklla kawsaypacha tiyanata rikushpa, shinallata mama llaktata pushakkuna kullkiwan mana yanapana yuyaykunawan, ashtawan kay allpapi ashtawan puntamanta kawsaykunata chinkachishpa katinakun, shina ruraykuna tiyashpami puntamantapacha kaypi rimarik shimita tukuchishpa katinakun.

Tukuylla mama llaktakunami shuk shuk kawsayta charikkunatapash, kawsaypachakunatapash ashtawan shuk shukta charinkuna. Shinallata puntamantapacha shimi rimaykunatapash ashtawan shuk shukkunata charinchik; Ecuador mama laktapi rikushpaka 14 hatun llaktakunami kan: Awa (Carchi, Esmeraldas, Imbabura markapi); Achuar (Pastazapi, Moranapiapash); Andoa (Pastazapi); Chachi (Esmeraldaspi); Cofán (Sucumbiospi); Kichwa de la Sierra (Imbabura, Pichincha, Cotopaxi, Tungurahua, Bolívar, Cañar, Azuay, Chimborazo, Loja, Zamora, Napo markakunapi); Kichwa Amazónica (Sucumbios, Napo, Orellana, Pastaza markakunapi); Zápara (Pastaza markapi); Secoya (Sucumbios); Shiwiar (Pastaza); Shuar (Morona, Zamora, Pastaza, Napo, Orellana, Sucumbios, Guayas, Esmeraldas markakunapi); Siona (Sucumbios); Tsachila (Santo Domingo de la Sachila markapi); Waoraní (Orellana, Pastaza, Napo Markakunapi); Épera (Esmeraldas).

1990 watapi, hatun rurakunapak hatariy kaparikuna tiyashkamantami, kay allpapi kawsakkuna (runa pushakkuna, yachana ukumantakuna, runamanta yachakkuna, shimikunamanta yachakkuna, ashtawan shuk yachakkunapash), shuk shuk mañay paktachikunata kay llakikunata tukuchinkapa rurarka, paykunaka ishkanti shimipi yachachishpa, ashtawan runa llaktapi rimarik shimikunata ashtawan mirachishpa kanatami paktachina nirka. Kay ruraykunami kaypi ima tukukta ashtawan kanllaman tiyak hatun kamaywasikuna, sinallata UNESCO hatun tantachik ukupipash riksishpa katirka. Shinallata chashna kashpami kay mama llakta mantakkuna paykunapash allí yachashpa yanapana yuyaykunata, mantashka killkaykunatapash wiñachinakuchun churarka. Wantanti kashna kashna rurarikuykuna tiyashkamantami kichwa shimita sinchichinkapa shuk shuk ñankunata maskashpa rurana kashkata rikuchirka.

Kay rimaypillatami Foro Permanente para la Cuestiones Indígenas ONU hatun tantanakuypipash, 18 aymuraykilla 2016 watapi tukuylla kay allpamamapi runa shimi hatun kushikuy watata rurachun kamaypaktachirka, chaytaka chinkarishpa rinakun shimikunata wakaychishpa ashtawan yuyaypi kapishpa kachunmi chayta rurarka. Chay hipa Asamblea General UNO, tantanakuypi 19 kapakilla 2016 watapimi, Tukuy 2019 watata runa shimikunapak hatun wata kachun nishpa sakirka. Chaypimi 2022manta 2032 kaman, Deceño de las Lenguas Indígenas ruraykuna kachun nishpa kamaypaktachishpa sakirka. (Nacionalidades S.d.,2024).

Kay kamaypaktachiy paktarichunka mama llaktakunapi pushakkuna, kati pushakkunapash kay rurashpa paktachikunata yuyaypi hapishpa paykunapacha paktachina kanata ruray kallarihpallami paktachita ushana kan. Shinapash ashtawanpachaka kuy tukuy ruraykuna paktarichun nishpa, kati kati paykunapak mañayta riksichishpa, kaparishpa katikkunami paktachina kashkata rikuriyana, paykunaka puntamantapacha runa shimita rimakkunami kan, paykunami mushuk yuyayta kushpa llakta pushana ushaykunata mushukyachishpa ashtawan kawsaypurachik yuyayta hapishpa kunanpi pushkkunapak na allí yuyaywan, llakichishpa tukuchina ruraykunata mushuk allí yuyayman tikrachishpa katina kan.

Chashna rurashpallami ñukanchik shimi rimarikuna ama chinkarichun, ashtawan ama llakikunata apanakuchun karkay usharinka.

Kayta rikushpami kay Decenio Internacional shuti kamaypaktachika Mama Llaktakunapi kamachikunata ashtawan kay yuyaywan rurashpa, ashtawan mushuk ñankunata rurashpa, mushuk ruraykunawanpash killkita maskashpa kay hawa rurankapa. Shinallata ashtawan kay yuyaykunata allí yachashkakuna ashtawan shuk shuk mama llakta kamaywasikunapi kay ruraykunata ashtawan mirachinakuchun, puntamantapacha kawsak llaktakunapak ruraykunatapash, shimi rimaykunatapash ashtawan sinchichishpa, allichishpa katina kashkata rurana kan.

4

Ecuador Mamallakta kamachik

Ecuador Mamallakta kamachik (2008), ruraykunaka hatun shumakpachami, kawsaypura yuyaykunata, tawka kawsaykuna allí kanatapash chaskishpa, killkashpa sakirirka, chaytaka runa llaktakuna 80 watamanta 90 watakunapi maskashpa katinakushka yuyaykunami paktarinakurka. Chay yallishka watakunapi ruraykunami 2007 watapika mushuk mama-llakta kamachikta rurashpa puntalla shuklla kawsana yuyayta, shuklla shimipi rimana kamaypaktachinakunata mushukyachinata maskakurka, chaymantami 2008 mamallakta kamachikpika, kay allpapi kawsak llaktakunapak, rimarik shimikunata, kawsaypacha yachaykunata ña riksishpa chaskinamanata paktachinkapa killkashpa sakirirka.

Shinallata chay ruraykunamantami hatun kamachikuna, kati kamachikuna, ashtawan kati kamachikunapi, ashtawan kamachikanchakunapipash, ashtawan Imbabura markapi, Ibarra kiti, GAD La Esperanza kitillipi, kachaki killkaykuna, allichishpa paktachinakuna, ashtawan shuk shuk rurashpa paktachinakunapash tiyan, chaytaka Declaraciones internacionales, CPE (2008), paktachina nishpa willakun. Kay tukuy ruraykunataka tukuylla llaktakuna, ashtawan hatun tantarishpa kawsakkunami paykunapacha ñawpaman apashpa, paktachinata maskashpa paykunapak rimari shimikunta sinchishpa katina kan.

Ecuador mama llaktapi tiyak mamallaktayukkunapa shimita sinchichishpa, kutinyachishpa Ecuador mama llaktapi chunka watakaman ruraykuna

Kay ruraykunaka mama llaktapi tukuykuna tuparishpa, kutin tuparishpa rurashpa katinami kan, kay tukuy rurashkakunaka mana yankata sakirishpa chinkarina kan, ashtawankarin ñukanchik wiñaykawsaypi riksirnepachami kan. Ñukanchik rimay, tukuy yachay, allpa rikuy, ashtawan shuk yachaykunamantapash, tawka watakunatapacha tantanakushpa makanakushpa katimushkakunaka na chinkarishpa sakirinkachu. Chaymantami Secretaria d Gestión y Desarrollo de Pueblos y Nacionalidades kamayukupika: “PLAN DECENAL DE REVITALIZACIÓN Y REVAORIZACIÓN DEL USO DE LAS LENGUAS DE LAS NACIONALIDADES DEL ECUADOR” shuti hatun paktachina ruraykunata rurarka.

Ashtawan kay hatun llamkaykunapika, kaymanta chaymanta paktachinata maskashpa Mama llaktapa yanapak ukukunapash ashtawan shukkunapash kayta rurashpa paktachinata rurana kan, shinallata Ecuador mama llaktapi, tiyak llaktamanta, mamallaktayukkunamanta allí yachakushkakuna llakta pushakkunami, 22 kapakilla 2023 watapi kay ruraykunataka allimi nishpa sakishka. Chaytaka “Comisión Interinstitucional para la Revitalización de Las Lenguas, Conocimientos Tradicionales, Saberes Ancestrales, y Patrimonio Intangible” shuti tantaripimi chaytaka chashna rurashka. Kay rurayka shuk ninan mutsurishka hillaykunami kan, llaktakuna, mamallaktayukkuna paykunapura allí riksirishpa, shinallata paykunapak kawsaypachatapash, paykunapak shimi rimaykunatapash ashtawan sinchichishpa katina kashkata rikuchin, shinami chay ruraykunapash runapak kashpa, tukuykunapak kashpapash kay Declaración Universal de los Derechos Linguisticos (1998), ruraykunawan tinkirishka shina sakirin.

GAD La Esperanza, Karanki kichwa llakta, Asociación Sisariy, kimsanti paktachinkapa ari nishka

Makipurarishpa paktachinkapa ari nishkataka 26 panchikilla 2025 watapimi ña tukuykuna killkashpa sakirirka, chaytaka kichwa shimita kutin rimashpa ama chinkarichun nishpa, ninan hatun rimarikunapimi kay paktachinata rurashpa sakirka. Kay pankata kimsa hatun tantanakuykuna kashna rurashka kan:

5

1. GAD La Esperanza kitilli, mama llaktamanta yanapak rikurishka ukumi kan, chaypika shuk shuk kapaktukuk tantanakuykunami chaypi rikunakun, chaykunaka kay Ecuador mama llaktapi kawsakkunapak mutsurishkakunata, mutsurishkakunata paktachinatami rikun, shinallata kay La Esperanza kitillipimi ashtawan kaytaka rikun.
2. Kichwa Karanki llaktapak, hatun tantanakuykunapash, ayllu llaktakunapash Mama llakta tawka mamallatayukpura paktachina kamachi hawami rurarishka.
3. Imbabura markapi kichwata sinchichikkuna tantarishpa Asociación Sisariy ukupi llamkakuna, allí yachakushpa, ruraykunata ashtawan ñawpaman apanata yachakkunami, ashtawan allí yachakuykunata charikkunapash, kichwata sinchichinata llaktakunamantallata maskanakun.

Tukuylla paykunami kay paktachinkapa ari nishkata, makipurarishpa shuk shuk ruraykunata kichwata sinchichinata kay La Esperanza kitillipi paktachinata maskankapa ari nishpa katinakun.

Shinallata, kay ruraykunapaka ashtawan karu llaktakunawan makipurarishpa yanaparinata mutsurishkapacha kashkata yachashpami, allipacha yachana hawa, allí rurana hawa, kullki hawa yanapakkunawan tantarina kashkata masakan, shinami Europa mama llaktapi tiyak yanapak uchilla llaktakamaykunata maskashpa katinakun.

Sisariy tantanakuy rurakushkakunatapash alli yachanami kan, shinallata Ecuador mamallaktapak yanapakwasikunawan paktachinkapa ari nishpa ruraykunatapash yachanami kan, Garabide yanapakwasiwan pakta ruraykunata rurashpami ashtawan sichi llamkashka. Garabide yanapakwasika, mana mamallakta yanapak wasichu kan, ashtawankarin yanapanakapa munakpura tantarishkami kan. Paykunaka 2005 watapimi wacharishka, shimi hawa makipurashpa llamkaytami ruran, shinallata chinkarikuk shimikunamanta kay tukuy allpa mama muyuntipi paykunapa yachashkata, rurashkakunatami rikuchishpa yanapan. Paykunaka Vasco mama llaktamanta Elhuyar hatun tantanakuykunawanmi llamkan. Elhuyar tantanakuyka 1972 watamanta kallarishpami imatapash na ashtawan maskashpa paykunaka shimimanta ruraykunata, ashtawan kamana ruraykunatapash rurashpa llamkan. Shinallata Inteligencia Artificial, shimi rimaypa ashtawan mushuk rurakuykunatapashmi rurankuna. Ashtawan tukuykuna chaypuralla kashkata, tukuykuna mushuk yuyaykunawan alli tukunatapash; allí yachanatapash, yachakuna yachachina ruraykunatapashmi rikun.

¿Imashpatak Karanki kichwa llakta kaypi rikuna kan?

GAD La Esperanza kitilli, Asociación Sisariy, Karanki kichwa llakta, kayta paktachinkapak ari nishkakunaka, Ecuador mama llaktapi tiyak mamallaktayukkuna llakipi tawkapacha watakunata kawsashkakunata ashatallapash allichinkapa yuyashpami ruraikun. Shina kashpami kichwata rimakkunaka chay 21 tukuykunapak kamachinakuypi kashkatapacha rikuchikun. 21 derechos colectivos (Art 57-CPE-2008) (Nacionalidades C. N., s/d).

Karanki kichwa llaktaka waranka wata kanashna kawsaytami charin, tukuykuna tantarishpa ashtawan imatapash rurakkunami, shina kashpami ashtawan runa kawsayta rurashpa katinakun, ashtawan yachaykunatapash sinchichinakun, allpa mamawan allí kawsanatapash, llaktapi kawsakkuna alli kawsayta charinatapash, imashna ruranatapash tukuykanaman rikuchishpami paykunapak tukuy kawsaypa kashkata rikuchinakun.

Kaypi rimashka paktachinakunataka GAD La Esperanza kitillita pushakkuna rurashpa paktachina munayta charinami kan, chayta rurashpaka kichwa shimita kutin rimashpa katina ruraykunapika ashtawan unancha shinami tukuykunapak rikurina kan. Shinallatak kay ruraykunata paykuna paktachinapacha kashkata rikuchin, kichwa shimi ashtawan rimarishpa katinata maskana paykunapak tukuy llamkaykunapi. Karanki Kichwa llakta, Asociación Sisariy, tantanakuykunapash kay paktachinakunata ashtawan yanapashpa paktachina kan, ashtawan kichwa shimi tukuypipacha rimakpi maypi kashpapash ashtawan riksishpa kichwa ashtawan alliyashpa, español shimiwan ashtawan shuk shimikunawanpash chimpapura pakta kanatami rurana,

Karanki Kichwa llakta maypi kashkamanta

Allpamamayachay hawa rikukpika Karanki Kichwa llaktaka, shinchasuyu hawa llaktapimi sakirin. Imbabura markapi, paypak muyunti manñakunaka kashnami: Chinchaymanka Carchi markawan; kullamanka Pichincha markawan; antimanka Sucumbíos markawan; kuntimanka Esmeraldas markawan. Imbabura markapa kitikunaka: Ibarra, Antonio Ante, Cotacachi, Pimampiro, San Miguel de Urququi, Otavalo kitipashmi kan. Karanki Kichwa llaktaka Ibarra, Pimampiro kiti ukupimi kan. Kichwa Karankikunaka ashtawan kanllalla kuskakunapimi kawsan, shinapash yallishka chunka watakunapika llaktamanta llushirishpa

Kitikunapi kawsanakun. Kunanpi mashna karanki kichwa wamprakuna, kuytsakuna kashkata mana yacharinchu, paykunaka Ibarra kiti kimiriyakllapimi kawsankuna. Mama llaktapi kawsakkunata, wasikunata lanu ruraypika (INEC, 2022) 15.880 kana Kichwa Karanki tiyan, paykunaka ashtawanpachaka Angochahua, La Esperanza, Caranqui, El Sagrario, Mariano Acosta kitillikunapimi kawsan, shinapash Ambuqui, Pimampiro kitillipipashmi kawsan. Kichwa Karanki runakunaka 2010 watapi 22.770 kashkamanta, 2024 watapika 31% kanami urayashkata rikuchin. (Karanki, 2024)

GAD La Esperanza kitilli yanapak wasi

GAD imashna kashkamanta:

Fuente: GAD Parroquial la Esperanza
Elaboración: Equipo Técnico PDOT 2023

Llamkakkunamanta

GAD ukupika kay llamkakkunami tiyan:

- **Tukuytakamaypi llamkakkuna:**
 - Kiparukunata rikuk, Yupak, Willachik, Yanapak, Antawachik.
- **Kiparu rurakkuna**, paykunapak kamayukwasiman rikurikkuna:
 - Ruku taita mamakunata rikuk, Imapash na allikaymanta llakita charikkunata rikuk, Wawakunata yanapashpa rikuk wasi, Paniquindra ruray kuska, Aya pampata rikuk.
- **Uyaywakuna:**
 - Pushak; kati pushak, Ashtawan mutsurikkunata rikuk; Hampimanta rikuk, Kawsaypachata rikuk; Sumakuskamay, Pukllaykuna; Ñankuna.

Imatalla ruranamanta rikuchik:

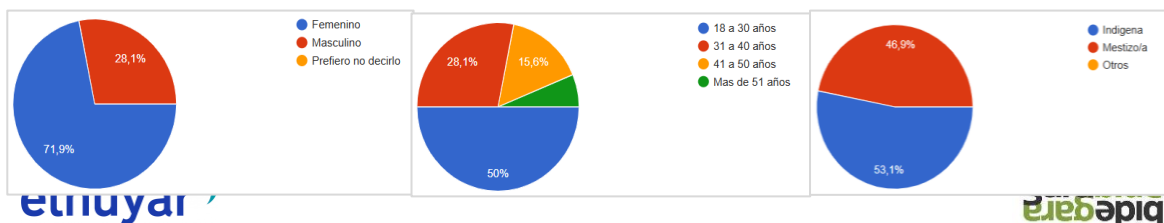
Tukuytakamaypi llamkakkuna:

Shuti	Rurak	Imatapacha rurana	
Sumak Sandoval	Kiparukunata rikuk	<ul style="list-style-type: none"> ● Gad parroquial tukuylla kiparu rurakkunata rikuna. ● Killkamak, tukuyta yanapak 	
Nelly Colimba	Yupak	<ul style="list-style-type: none"> ● Yupak - Killkamak 	
David Túquerres	Willachik	<ul style="list-style-type: none"> ● Tukuyta willachishpa, ashtwan redes socialespi tukuyta allí riksichina. ● Rikchakunata tukuy ruraymanta allita allichishpa charina. 	
Diana Sandoval	Yanapak	<ul style="list-style-type: none"> ● Tukuy ruraykunapi yanapashpa katina. 	
José Lisímaco	Antawachik	<ul style="list-style-type: none"> ● Tukuy GAD ukupi llamkakkunata antawapi apashpa tukuy mayman rina kashkapi apana. 	
Kiparu	Rikuk	Mashnatak rikuna	yupay mawkakuna
Ruku tayta mamakuna (San Pedro)	Eugenia Obando	9	70
Imapash na allikaymanta llakita charikkunata rikuk	David Ipiales	3	90
CDI	Lucía Cheza	5	45
Paniquindra ruray kuska	Katerine Carlosama	2	75
Aya pampata rikuk	Nancy Torres	-	-
Uyaywakuna	Tantary	Ruranakuna	
Juan Guatemal	Pushak		
Sandra Túquerres	Ashtawan mutsurikkunamanta	4 kiparu wawakunata yanapanamanta Imapash na allí kaymanta llakiwan kawsak 2 Ruku tayta mamakuna CNH	
Digna Toapanta	Hampinamanta, kawsaypachamanta	12 ayllullaktakuna, 4 uchilla llakta	
Silvio Galarza	Sumakuskamay, pukllaykuna	28 pukllay tantarikuna ayllullaktakunamanta 12 pukllay tantarikuna uchilla llaktamanta	
Ronaldo Cacuango	Ñankunamanta	Mana yachirinchu	

Shimi rimaypi ushaymanta:

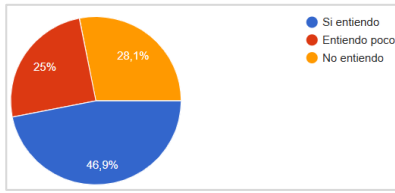
Llamkakkunata tupuchikunata rurakpi kaytami kutichirka:

- Warmi kashpa, akri kashpa, watakunatapash, ima runa kanita yuyaytapash rikushpa kutichikuna:

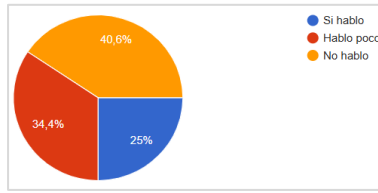

- Kichwa shimita ramay ushaymanta:

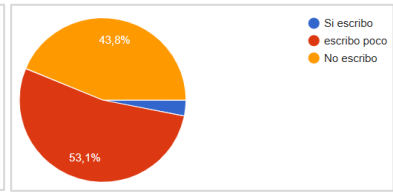
Hamuktanamanta

Rimay ushanamanta

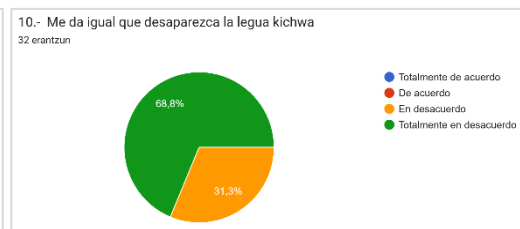
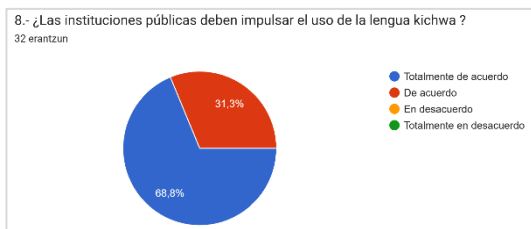

Killkay ushanamanta

8

- Chawpi kanami (48.4%), kichwata hamuktanimi nin, chayka allimi kan, GAD kichwa runakuna kawsak ukupi tiyakuymanta. Shinallata 22.6% kunami ashatalla hamuktanchik nin, chayka kichwa shimiman mana yapa karuyashkata rikuchin, shinapash ashtawan sinchichishpa yachachishpa katina kan, napacha hamuktakunawan, ashatalla hamuktakunawan tantachikpi tawkalla kashkamantami kichwapilla rimana sinchilla rikurin
- Kichwapi rimay ushakkunamanta rikukpika ashata urayashkami rikurin, shinapash kichwapi rimashpa chaski tukunata usharinmi, asha yanaparikuna tiyashpaka.
- Tukuymanta yalli llakikuna rikurinmi killkana hawamanta, wakinkunallami kichwapi allí killkayta ushakkuna tiyan.
- Yuyaypi kichwa shimi hawa imata rikunchik:

- Tukuykunami kamaywasikunaka kichwa shimita ashtawan sinchichina katina ninkuna, kipa punllakuna ima tukunata llakirishpami rikun.
- Shinallata tukuykunami kichwa shimita yachakunkapa munayta charin, runa kashpapash, na runa kashpapash.

La Esperanza kitilli

La Esperanza kitillika, Ibarra kiti ukupimi kan, Caranqui kitilli saywamanta, Angochagua kitilli saywakaman, antawa ñanta katishpa.

Mama llaktapi kawsakkunata, wasikunata lanu ruraypika (INEC, 2022) La Esperanza kitillipika ishkay hatun tantariy kawsakunami tiyan: kichwa runakunaka 74.17% kan, paykunaka ashtawan ayllullaktakunapimi kawsankuna, mishukunaka 24.64% kan, paykunaka kitillipak wasikuna ashtawan tiyakkunapimi kawsankuna, shinallata Ibarra kiti kimiriaykkunapipashmi kawsan. Shinallata Africa mamallaktamanta shamushpa kaypi mirashkakunaka 0.75% kan, yurak runakunaka 0.30% kan, kintisuyumanta shamushpa miraykunaka 0.14% kan. (Esperanza, 2025).

Katipika, La Esperanza kitilli imallak kashkata rikuchikun. 1 Rikuchik

Tabla 1 Datos generales

Nombre del Parroquia	Santa María de la Esperanza
Fecha de creación de la parroquia	30 de Julio de 1882
Población	La parroquia tiene un total de 8681 habitantes de acuerdo con los datos del INEC del 2022, con una proyección poblacional de 9777 al año 2030.
Extensión	3497.77 hectáreas
Límites	Norte: Limita con la cabecera cantonal de San Miguel de Ibarra, parroquia Caranqui Este: Limita con la parroquia rural de Angochagua Sur: Limita con la parroquia rural de San pablo de Lago del cantón Otavalo Oeste: Limita con la Cabecera parroquial de Otavalo y con la parroquia rural Doctor Miguel Egas Cabezas (Peguiche) del cantón Otavalo
Rango altitudinal	2400 msnm-4600 msnm

Fuente: GAD Parroquial la Esperanza-2023
Elaboración: Equipo técnico PDOT 2023

Llaktayukkunamanta

Kay kitillipi kawsakkunamanta yachankapaka kawsakunapak imalla kashkata rikushpami rurana kan, chayta allí yachakushpa shuyu rikuchikunata churashpami imashnapacha kashkata rikuchina kan. Chaykunataka INEC 2022 tantachishka yachaykunamantami llukchina kan. 2030 watapika 9.777 runakunami kawsana kan, kunan punllapika 8.681 kawsakkunami.

Mayman riksirini nishkamanta

Shuk shuk runakuna tiyashkamanta, maymana ñuka kani nishpa riksirina kashkatami rikuchin. La Esperanza kitillipika shuk shuk kawsaykunami tiyan, 74.17% kunaka kichwa karanki runakuna kanchik ninmi. 24.64% kunaka mishukuna kanchik ninmi, ashtawan shuk runakunaka ashakullapachami kan, Chaytaka kati rikuchikpimi rikunchik.

Tabla 35 Autoidentificación según su cultura y costumbre

Etnias	Casos	Porcentaje (%)
Indígena	6.439	74.17%
Mestiza/o	2.139	24.64%
Afroecuatoriana/o	65	0.75%
Blanca/o	26	0.30%
Montubia/o	12	0.14%

Fuente: Censo de Población y Vivienda INEC, 2022.
Elaboración: Equipo técnico PDOT 2023

Ima shina kichwa shimi kashkata rikuchina

- Tukuchi hatun yuyaykuna

GAD La Esperanza kitillipi, shinallatak chaypi tiyak ayllullaktakunapika, 75% purami kichwa runakuna. Kichwa rimana hawa rikushpaka GAD ucupi llamkakkunaka 48% kichwata hamuktan, ashtawan 26% kunallami alli yachan, (32% kunaka ashakutalla rimay ushanchik ninkunami. Chashna pishilla yuparishkakuna kashpapash, kay GAD Parroquial La Esperanza ashtawan allipacha ruraykunawan kichwa shimita, tukuylla ayllullaktakunapi kutin rimashpa ashtawan sinchichishpa katina ushayta charin.

Ñukanchik shimita ashtawan sinchichishpa mirachina yuyaykuna, ashtawan shuk ruraykuna tiyanpachami, shinapash ruraykunaka wakinllami rikurinakun; ashtawan kay killakunapimi hatun ruraykunaka rikurinakun, chay Convenio Marco de Cooperación Interinstitucional ruray pankakunata Asociación Kichwakamak Sisariy ukuwan, Pueblo kichwa Caranqui, Gobierno Autónomo Descentralizado de la Parroquia la Esperanza ukuwan, paktachinkapak ari nirishpa, chay ruraykunawan ashtawan hatun ruraykunata rikuchinakun.

Kichwa shimita yachana rimana chinkarikukpimi, kay kitillipi shinallata GAD ukupi, imapash ruraykunata kallari-chinkapa mana usharin. Shinami tantanakuykunata, imapash llamkaykunata kichwapi rurankapa mana usharinchu, kichwata mana rimay ushakpi, chaymantami tukuyta español shimipilla rurana rikurin.

Shukta ashtawan rikushpaka, GAD ukumanta ruraykunaka mana kichwa shimita sinchichinata maskanchu, ashtawankarin raymikunata, tushuykunata, ashtawan kitillipak raymikunatami ashtawan allipi churan, kichwata napaykunapillami rikuchin.

Tukuylla killkashka pankakuna, riksichina pankakunapash MIES ukupi rurashkakunallami, chaykunaka español shimipillami killashka kan.

Administración pública ukupi llamkankapa munakkunata kichwa shimita yachanapacha kashkata mañashpaka, ashtawan allipacha ruraytami rikuchin. Chayta rurashpaka kay kimsa ruraytami paktachin: 1) shkay shimipi rimayta ushak llamkakkunatami charinchik (hampikkuna, kiparu ruraykunata mantakkuna, ashtawan shuk yachakkunapash); 2) Llamkakkuna ashtawan kichwa shimita yachakunata maskan; 3) Kichwa shimita ashtawan allikachishpa, ashtawan sinchiyashpa katikun, shinallata kichwata mana allichikkunapash, kichwata alli kakta rikunakun.

GAD ukuta tukuykuna kanllamanta rikukpika, español shimipillami kan, shinami pagina web, redes sociales, ashtawan shuk pankakunapash, español shimipilla kan, wakin hatun willachina killkashkakunallami ishkanti shimipi kan.

Tukuy willachina, riksichina (tukuy imata rurana pankakuna) chaykunata rurashpa katinakunapash español shimipillami kan.

Tukury yuyupika, GAD Parroquial La Esperanza mana paypak ushaypi kakpipash, kaytapash riksichipanchik: GAD ukupi llamkakkunaka shuk watatallami llamkan chay kipaka shukkuna kutin llamkay kallarin, chay ruraykunapash mana alli kakta rikunchik, GAD ukuman rikkunaka ruku taytakuna, imapash unkuymanta mana tukuyta ruray ushakkuna, wawakuna, ashtawan shukkunapashmi chayman rin. Chaypika tukuykunami alliman chaskichun munarin, ñukachik shimipi rimashpa, imatapash yanapachun, chaymantami GAD ukupi llamkakkuna ashtawan chaypi alli llamkashpa watan watan ña llamkashpa katina kan.

Kichwa shimi hawa ruraykunamanta

- **Ñawpaman pushakkunamanta**

- Kay punchakunapika kichwa shimita rimashpa ashtawan sinchinchinkapa munaykuna tiyanpachami.

- Ashtaka pushakkuna kari kashpa warmi kashapapash, kichwa shimita rimana-pacha kanchik nishpa, kichwapi rimanakun ashtawan kichwata sinchichinakun.

- Shina kashpapash, tukuykuna kichwa shimi mutsurishka kashkata yuyashpapash, kichwata sinchichina ruraykunata mana tukuykunallata yuyaypi kashpa alli chaskinakunchu, shinamantami pushakkunaka kichwata ashtawan mirachina kiparu ruraykunataka mana alliman chaskishpa, mana imatallapash rurankapak munakuna.

- GAD ukupi llankakunaka mana kichwa shimita sinchichina yuyayta charinchu, ashtawankarin paykunapak ashtawan imapash shuk mutsurishkakunatami rikunakun

- **Kichwa shimi hawa ruraykunamanta**

- GAD ukupi llamkakkunata maskashpaka kichwata rimanata yachakkunatami ashtawan maskan, shinapi chaypi llamkakkunaka ishkanti shimita alli yachakkuna kana kan. Shina kashpapash wakinpika mana chayta paktachi usharinchu, imapash shuk yachaykunapi ashtawan alli yachakkunata maskapika kichwata rimakpurapika mana tiyaymanta, chaymantami español shimita yachakkunata maskana urman.

- Punguayco ayllu llaktapi, Hatun tantakuypi mishu shimimanta – kichwaman, kichwamanta – mishu shimiman tikrachina ruraykunata chay tantanakuypi charirka, chay ruraykuna ashtawan allipacha ruray rikurin. Shina ruraykuna ashtawan shuk llaktakunapi rurana mutsurin.

- Tukuylla llaktakunapi kawsakkunawan ima shimipi rimay ushakupash, paykunaman kay shimi rimana kawa yachachina yuyaykuna mutsurishkapacha rikurin, shinami kay yachaykunata ashtawan sinchichishpa tukuykunaman willachishpa katina kan.

- Sinchichishpa willachi: CDI wawakunata rikushpa yanapak ukupi ruraykunamanta, kay wasipika 45 wawakunatami chaskin, 12 killata charikkunamanta kallarithpa, 3 wata chawpita charikkunakaman. Chaypika 5 yachachikuna, shinallata shuk pushakpash tiyan; 2 yachachikkunaka kichwakunami kan, chayshuk 3 purakunaka mana kichwakunachu kan. Ayllu ukupika taita mama kunaka, wawakunawan kichwapi mana alli rimanchu, hatun taita mamakunallami wawakunata kay wasimanta pushnkapa shamushpa kichwapi riman. Kay CDI wasipika kichwa takikunata wawakunaman yachachin shinapash wawakuna mana kichwata rimay ushanchu.

GAD ukukunaka kay wawa wasikunapi imatalla rurana rikuna kan, chaymanta paykunaka kichwa shimita ashtawan chaskishpa mirachina hawa llamkanapachami kan.

Kichwata rimashpa katinamanta

- **Kanllamanta rikukkunaman alli riksirina**

- Zirna pankakuna, redes sociales ruraykuna, riksichinakuna (ruraykuna, llakta raymikuna...), willachikuna, killkashpa churaykuna, ashtawan shuk ruraykuna español shimipillami kan.

- Kamay wasikuna ima ruraykunata charishpa, paykunapak yuyaypillami na kashpaka imapash kashpillami; kichwa shimipi ruran, wakimpillami kichwa ruraykunata churan.
- Gad wasi ukupi willachik killkashkakunaka ishkanti shimipi churashka, shinapash wakinkuna mishu shimipillami kan. Ashtawan shuk killkashkakuna, hatun pankapi killkashkakuna, pirkakunapi killkashkakuna español shimipillami tiyanakun.
- Tantanakuypi rimashkakuna, kayachi panakunapash español shimipillami. Shuk kutipillami yuyachin, ayllullakta pushakkuna tantanakuypi, tukuy rimarikunata kichwa shimipilla killkashka, shinapash chaypi kakkunapa munaypillami rurashka. Shina tantanakuypi killkashkakuna zirna pankapi churashkami kan.
- **Kay llaktapi kawsakkunawan alli rimarinamanta**
 - Kiparu ruraykunapi llamkakkunaka (Ruku taitakuna, ashtawan shukkunapash, CDI wasi), paykunapaman shamukkunata yanapankapa chaskishpa, shinallata karuyaripi rimashpaka, kichwa shimipi kutichishpa paktachinatami maskan.
 - Yachakuykunapi, shuk yachaykunapi, rimari tantanakuykunapi ashtawan shukkunatapash rurashpaka español shimimi riman. Chay ruraykunamanka: hampina ukumanta, kitipi hampimanta rikukkuna, nina wañuchikkuna, chapakkunapashmi rin.
 - Killkashpa kutichikkuna, Whatsapp hillaypi kashpapash, español shimipilla killkan.
 - Tukuylla killkashka pankakuna, riksichina pankakunapash MIES ukupi rurashkakunallami, chaykunaka español shimipillami killashka kan
- **Wasi-ukupura imashna apana kashkamanta**
 - Llamkaykunapi, shinallata tantanakuykunapash español shimipillami rimarin.
- **Kanllamanta shamukkunawan imashna apana kashkamanta**
 - Ayllu llaktakuna, ashtawan uchilla tantanakushpa kawsakkuna, Ibarra llaktakamay wasi, markakamay wasi, Mama llaktata pushakkuna, yachana wasikuna, aya pambata rikukkuna, pukllak tantanakukkuna, kullikikamay wasikuna, chapakkuna, hampikkuna, aya runakuna, apunchi wasikuna, llamkak hatun wasikuna, maykanwan imata rimankapa munashpa español shimipillami rimana kan.
- **Kichwa shimi hawa yachachinamanta**
 - Yallishka watapi kichwa shimita yachakuna yachachita rurarka. Chaypika 60 yachakukkunami killkaririka, chaytaka ishkaypi shinkanyarishpa yachachinata rurarka, shukka GAD ukupi llamkakkunapa, chayshukka llaktapi kawsakkunapak paskashkami karka. GAD ukupi llamkakkunaka mana ychakushpa katirkachu, shinapash chayshuk yachakuypika 30 yachakukkunami katinakun, chaypi wakin GAD ukupi llamkakkunapash chapurishka kan.

Chay hawa rikushpaka GAD ukupi llamkakkunaka paykunapak ruraykunamanta mana rinkapa ushanchik nin, shinallata kiparukunapi llamkakkunaka chishikunami wasikunaman rikunkapa rinkuna, chaymanta mana pachakunata charin

- Paktachinapacha ruraykunamanta 2025-2027
- TUKUYTA RIKUCHINA

13

GAD PARROQUIAL LA ESPERANZA KICHWA SHIMITA IMASHINA KUTINYACHINAMANTA PAKTACHINA	
IMAPIK LLAMKANA	IMATALLA PAKTACHINA
KICHWA SHIMI HAWA RURAYKUNAMANTA	
ÑAWPAMAN PUSHANAMANTA	*Tukuylla runakuna kichwa ninan mutsurishka kashkata shunkupi yarishpa, paykunapak punllanti ruraykunapi paktachinakuchun, shinallata tukuykunallata kichwa shimita ashtawan rinamanta rurakkuna tukushpa mushuk yuyaykunawan kay paktachinata rurashpa katichun.
KICHWA SHIMI HAWA RURAYKUNAMANTA	*GAD ukupi imatalla rurashpa paktachinakunapi, kichwa shimita ashtawan rimanamanta ruraykunata churana. * CDI wasikuna kichwa shimita ashtawan rimay kallarina kuskakuna tukuchun. * Imatapash mañankapa, yanapayta maskakkunatapash, Kichwapi rimashpa chaskichun munakppika chashna paktachinakuchun..
KICHWA SHIMIPI IMATALLA ALLI YACHASHKAMANTA	* Kichwa shimita tukuykuna ashtawan yachakushpa katichun, kichwata yachakushpa rimashpa katichun.
IMASHINA TUKUYKUNAMAN YACHAK CHAYACHUN PAKTACHINAMANTA	* Kichwata sinchichina ruraykunata ashtawan tukuykuna allí chaskishpa paktachinakuchun.
KICHWATA RIMASHPA KATINAMANTA	
KANLLAMANTA RIKUKKUNAMAN ALLI RIKSIRINAMANTA	* Imatapash willashpa, riksichishpaka tukuyta ishkanti shimipi rurashpa paktachinamanta, ashtawan kichwa shimipi tukuyta ruranamanta.
KAY LLAKTAPI KAWSAKKUNAWAN ALLI RIMARINAMANTA	* Maykan kashpapash kichwapi rimashpa chaski tukunkapa munakppika, chayta paktachinapacha kachun.
WASI-UKUPURA IMASHNA APANA KASHKAMANTA	* Kichwa shimita tukuy ruraykunapi rinashpa paktachina.
KANLLAMANTA SHAMUKKUNAWAN IMASHNA APANA KASHKAMANTA	* Kichwa shimipi rimak kashpa riksirinamanta. * Tukuy ima ruraykunata kichwapi rimashpa paktachinamanta.
KICHWA SHIMI HAWA YACHACHINAMANTA	* Kichwa shimita tukuykuna ashtawan yachakushpa katichun, kichwata yachakushpa rimashpa katichun.

– **Paktachinapacha ruraykunamanta 2025-2027**

14

IMAPIK LLAMKANA	IMATALLA PAKTACHINA	RURAYKUNA	UCHILLA RURAYKUNA
GAD LA ESPERANZA KICHWA SHIMI HAWA RURAYKUNAMANTA			
ÑAWPAMAN PUSANAMANTA	Tukuylla runakuna kichwa ninan mutsurishka kashkata shunkupi yarishpa, paykunapak punllanti ruraykunapi paktachinakuchun, shinallata tukuykunallata kichwa shimita ashtawan rinamanta rurakkuna tukushpa mushuk yuyaykunawan kay paktachinata rurashpa katichun.	Ñukanchi kichwa shimita pushakkuna tukuchun yachachina PIRLKta ñawpakman apachun mashikunata shutichina	Tukuylla tantanakuykunawan llamkana ñukanchik kichwa shimimanta rikchachinkapak (empresas, instituciones públicas, comercios, instituciones financieras, escuelas, comité de salud...)
KICHWA SHIMI HAWA RURAYKUNAMANTA	PDOT, shinallata POAkunapi kichwamanta llamkanakunata ñanta rikuchishpa churana. CDIpi churana tukuy ruraykunata kichwa shimita yachachishpa kallarinakapa Tukuy mayhan munakkunaman ñukanchik shimipi rimarishpa kankapak	Ima ñankunallata ñukanchik shimi hatunpi rikurichun yuyaykunata killkana Ima yuyakkatikuna ñanta rikuna kan kichwa shimi kaypi chaypi rikurichun hawa killkana Tukuy hatun tantanakuykunapi kichwa shimimanta, shinallata castellano shimipi tikrachikkuna pakta kachun Wankurishpa ñukanchik shimimanta yachakunkapak munakkunata yachachina. Maypipash kichwa shimimanta shunkupi tarpushpa llamkana. CDI tantanakuywan hatun ñanta rikuna pakta pakta Llamkana ukukunapi ashtawanpachaka ishka shimita (kichwa-castellano) vachakkunata llamkachichun.	Tukuylla llaktakamak wasikunapi tantanakuyta maskana, makipurarishun kichwata sapiyachinkapak nishpa. Tukuyllakunaman GAD wan kakkunaman willachina PIRLKta willachinkapak Tukuyllakunaman kayachina kichwa shimimanta hatarishuncchik nishpa MIESTa mañana paypan killkashka fankakunapi ishkantik shimipi rikurishka kachun GAD ukupi Shuk yachakkunata kimichinamanta ñankunata rikuna
KICHWA SHIMIPI IMATALLA ALLI YACHASHKAMANTA	Tukuykuna ñukanchik kichwa shimita yachak chayachun, yachachichun, shinallata tukuykuna kichwapi rimarichun.	Kichwa hawa yachachinamanta, yachachikkuna rikuchun kallarinantapacha, hatun ushakkunakaman chayachun. Tantanakuykuna wiñarichun kichwata yachakuchunka rimananti, killkananti Tukuy mayhan munakkunapak tiyachun kichwa shimi rimanamanta, killkanamantapash yachakuna tantanakuykuna. kayman chayman willachina kichwa shimi ashtawan hatunyachun Tukuy maypipash kichwa shimipilla rimarishka kachun	Imashna tantanakuykunata yachakunapak tiyakrin Ima yachakuykunallata tiyakrin Panchi killa, shinallata wayru killakunami kichwa shimimanta tantanakuykuna tiyana kan watan watan
IMASHINA TUKUYKUNAMAN YACHAK CHAYACHUN PAKTACHINAMANTA	Lograr un contexto favorable a la revitalización del kichwa. Tukuyllata ari ninkakaman kichwa shimi sapiyashpa kallarinchun ushankakaman.	Tukuyman willachina punchankaman kichwa shimi ima shinata ñawpakman rihun hawa. Ima hatun tantanakuykuna tiyqipash kichwa shimika hatunpi rikurinami kan.	Willachikkuna llukshichun kichwa hawa punchankaman-punchankama

KICHWATA RIMASHPA KATINAMANTA			
KANLLAMANTA RIKUKKUNAMAN ALLI RIKSIRINAMANTA	Ishkantik shimipi rikurishka kachun tukuylla willachikunapi, ashtawanpachaka kichwa shimipi rikurichun.	GADpa webpika ishkandi shimipimi rikurina kan. Shuk ayllu llikaykunapi ishkandik shimipimi rikurina kan (facebook, instagram, x, ...) willachikunapi ishkandi shimipimi rikurina kan Llamkanaukupi pushakkkuna imapash hatun tantanakuykuna tiyakpi ishkantik shimipimi rimarinakuna Llamkanaukupi willachinakuna ishkantik shimipi kanka Llamkanaukumanta kanchamanpash ishkantik shimipimi	Ñukanhik shimimanta tukuy ñankunaman chayankapak paktashka kachun shuk kamachik llukshichun GAD ukupi
KAY LLAKTAPI KAWSAKKUNAWAN ALLI RIMARINAMANTA	Tukuy mayhan kichwapi rimarinkapak munakkuna, chaskichuncha kichwapi shinallami sinchiyanka	Tukuy llamkanaukupi kakkunapa tiyachun kichwa shimita yachakuchun yachachikkuna Ima yachakuy tantanakuy tiyakpipash kichwa shimipipash rimarichun MIESmanta riksichishka fankakunapi ishkantik shimipi killkashka kachun.	Karaykuna tiyachun tukuy kichwamanta shunkumantapacha wiñachikkunapa...
WASI-UKUPURA IMASHNA APANA KASHKAMANTA	Llamkaypi kichwata rimanamanta	Tikrashpa rikupay competencia lingüística nishkapi	Llamkanaukupi kichwata tarpukunapa tiyachun imapash karaykuna yupaychani nishpa.
KANLLAMANTA SHAMUKKUNAWAN IMASHNA APANA KASHKAMANTA	Maypipash kichwa shimi hatunpi rikurichun f . Maypipash, piwanpash kichwa shimipi rimarinkapak	Maypi piwan rimaripi, killkaykunapipash ishkanti shimipi rikurinamanta ñankunata maskay Shuk tantanakuy tiyachun tukuyllakunawan kichwa shimi shunkupipacha sapiyachun	Shuk shuk ukunata kichwa shimita munachinkapak shinana.
KICHWA SHIMI HAWA YACHACHINAMANTA	Tukuykuna ñukanhik kichwa shimita yachak chayachun, yachachichun, shinallata tukuykuna kichwapi rimarichun.	Tukuy ñankunata ari nirishkakunataka paktachina, kichwa shimipi chaskinkapa kashpa, rimarinkapa kashpa, killkashkakunayma kashpapash	Shuktak-shuktak tantanakuykuna tiyachun kichwamanta huyayta mirachinkapak

2025 WATAPI LLAMKANAMANTA

GAD PARROQUIAL LA ESPERANZA KICHWA SHIMITA IMASHINA KUTINYACHINAMANTA PAKTACHINA

IMAPIK LLAMKANA	IMATALLA PAKTACHINA	RURAYKUNA	UCHILLA RURAYKUNA	PITAK PAKTACHINA
GAD LA ESPERANZA KICHWA SHIMI HAWA RURAYKUNAMANTA				
ÑAWPAMAN PUSHANAMANTA	Tukuylla runakuna kichwa ninan mutsurishka kashkata shunkupi yarishpa, paykunapak punllanti ruraykunapi paktachinakuchun, shinallata tukuykunallata kichwa shimita ashtawan rinamanta rurakkuna tukushpa mushuk yuyaykunawan kay paktachinata rurashpa katichun.	PIRLKta pikunami katichikkrikunata aklana		GAD Pushak
KICHWA SHIMI HAWA RURAYKUNAMANTA	GAD UKUPI, PDOT, POAS hatun raranakunapi, kichwa shimi hawa rurashpa paktachinakunata churankapa.	Kichwa shimi hawa imashna rurashpa paktachinata killkashpa, paktachinakapak randimanta ari nina. Kichwa shimimanta kamanata, ashtawan shuk paktachinakunata killkashpa, paktachinakapak rantimanta ari nina. Llakta tantanakuykunapi mishu shimimanta – kichwaman, kichwamanta – mishu shimiman tikrachina ruraykunata paktachikapa churana. Ayllu llaktakuna CDI wasikunapi imatalla yachachinata rikuna kachun	Mama llakta yanapak ukukunapi, Kay PIRLK hatun ruraykunata riksichishpa, tukuy ruraykunata paktachinkapa kullkita mañana ruraykunata paktachina. GAD ukukunawan llamkakkunaman kay PIRLK hatun ruraykunapi, kichwa hawa imatalla rurashpa paktachinakunata killkashpa kachana kan. MIES ukupi tukuylla kay mama llaktapi kawsakkunapak tukuy imalla kashkata yachana pankakunata kichwaman tikrachina mutsurichka kashkata mañanay rurana. Ashtawanpacha GAD ukupi llamkana pankakunata. Imata kashpapash ranti ranti paktachinkapa killkashpa churana pankakunata imashna kichwapi kana kashkata rurana.	Killkamak, kipurakunata rikuk, CDI rikuk.
KICHWA SHIMIPI IMATALLA ALLI YACHASHKAMANTA	Kichwa shimita tukuy ruraykunapi rinashpa paktachina.	Kichwa shimita hawallamanta kallarishpa ashtawan sinchillakaman yachachina ruraykunata kallarichina.	Kichwata yachachina hawa mashnapacha yachakuna ruraykunata paskana kan. Kichwata yachachinkapa imashna yachachina, maypi yachachinatapash allipacha yachana.	Killkamak, kipurakunata rikuk
IMASHINA TUKUYKUNAMAN YACHAK CHAYACHUN PAKTACHINAMANTA	Kichwata sinchichina ruraykunata ashtawan tukuykuna alli chaskishpa paktachinakuchun.	Llaktapi kawsakkunaman kichwa shimita kutin rimashpa katinamanta ruraykunata, willachishpa katilla katilla riksichina. Llaktakunapi imapash ruraykunapi kichwapi rimashpa ashtawan riksirishpa katinata maskana.	Walkakkunata hillay willachinkapak imatalla paktachinakushkata ñukanchik kichwa shimi hawa	Willashpa riksichik

KICHWATA RIMASHPA KATINAMANTA

<p>KANLLAMANTA RIKUKKUNAMAN ALLI RIKSIRINAMANTA</p>	<p>Imatapash willashpa, riksichishpaka tukuyta ishkanti shimipi rurashpa paktachinamanta, ashtawan kichwa shimipi tukuyta ruranamanta.</p>	<p>Zirma pankata kichwa - español rurashpa katina. Redes sociales ruraykunata kichwa shimipi imashna rurashpa killkashpa katina yuyaykunata paktachinkapa tukuyman riksichina. Imapash willachikunata ishkanti shimipi churashpa, imashna killkanata paktachinata tukuykunaman riksichina.</p>	<p>Kichwa shimi hawa imashna rurashpa paktachinata killkashpa paktachita, kichwata sinchichinamanta Kitillipak hatun paktachi pankapi churana. GAD imapilla rikuk kuskakunapi tukuy willachik, riksichik killkashkakunata mushukyachishpa na kashpaka kutin hsukta rurashpa churana. (Aya pamba, Rukukunata yanapana wasi, CDI wasi, ima nanaymanta imatapash na ruray ushakkunata yanapankapa kiparu ruraykuna...) Wiñachina kamuyashkakunata, shutipankakunata, GAD ukupi, Aya pampapi, yuyak runakunapak wasipi, hanka runakunapak hiparupi,</p>	<p>Willashpa riksichik</p>
<p>KAY LLAKTAPI KAWSAKKUNAWAN ALLI RIMARINAMANTA</p>	<p>Maykan kashpapash kichwapi rimashpa chaski tukunkapa munakpika, chayta paktachinapacha kachun.</p>	<p>MIES ukumanta shamuk uchilla killkashka pankakuna ishkanti shimipi killkarinata maskana.</p>		<p>GAD Pushak</p>

Anexos

Shuyukuna

Rotulación interna

18

LA ESPERANZA
GOBIERNO AUTÓNOMO DESCENTRALIZADO PARROQUIAL

HATUN UKUTA ALLI ÑAWPAMAN APANKAPA (USO RESPONSABLE DEL SALÓN)

 KAYCHAY RURAYKUNAPI SHINALLATA TUKUCHISHKA HIPA, KAMASHPA PICHASHPA SAKINA KAN.	MANTENER EL ORDEN Y LA LIMPIEZA DURANTE Y DESPUÉS DEL USO.
 HUPAKUNATA TANTACHISHPA HUPACHURANAKUNAPI CHURANA KAN	RECOGER BASURA Y DEPOSITARLA EN LOS TACHOS CORRESPONDIENTES.
 PATAKUKUNATA LLAMKAYHILLAYKUNATA MANA WAKLICHINA KAN	NO DAÑAR EL MOBILIARIO NI LOS EQUIPOS.
 MICHATA WAÑUCHINA SHINALLATA PUNKUTA WICHANA NA LLUKSHIHPAKA	APAGAR LUCES Y CERRAR PUERTAS AL SALIR.
 YAPALLA UYARIKKUNATA HARKANA KAN, SHINALLATA PACHAKUNATAPASH PAKTACHINA KAN	EVITAR RUIDOS EXCESIVOS Y RESPETAR LOS HORARIOS ESTABLECIDOS.
 HATUN UKUPI IMA RURAYKUNATA CHARINKAPAKA MAÑASHKAMANTA ARI NISHKA KANA KAN	EL USO DEL SALÓN DEBE SER AUTORIZADO PREVIAMENTE.

KAY MAÑAYKUNATA MANA PAKTACHISHPAKA, HATUN UKUTA MANA MAÑACHI USHARINKA SHAMUK PUNCHAKUNAPA.

(EL INCUMPLIMIENTO DE ESTAS NORMAS PUEDE RESTRINGIR EL USO DEL SALÓN EN FUTURAS OCASIONES)

GAD LA ESPERANZA

Gobierno Autónomo Descentralizado La Esperanza

- INICIO
- NOTICIAS
- AUTORIDADES
- LA ESPERANZA
- DESCUBRE Y VISITA
- PROYECTOS
- TRANSPARENCIA
- CONTACTOS

BOLSA DE E EMPLEO

20

DESTACADOS

- VIDA Y GRATITUD 6 Días Atrás
- REVITALIZACIÓN DEL KICHWA EN MARCHA 6 Días Atrás
- ACTA DE SESIÓN DE PRIORIZACIÓN DEL PRESUPUESTO PARTICIPATIVO 6 Días Atrás

UNA CELEBRACIÓN DE VIDA Y GRATITUD

En el marco del proyecto Envejeciendo Juntos – Espacios Activos Paniquindra, coordinado por la Tolo...

NOTICIAS PEJEA 7 Días Atrás

REVITALIZACIÓN DEL KICHWA EN MARCHA

NOTICIAS

ACTA DE SESIÓN DE PRIORIZACIÓN DEL PRESUPUESTO PARTICIPATIVO

PRE 2025 PRESUPUESTO PARTICIPATIVO PARROQUIAL

ACTA DE ASAMBLEA DE PRIORIZACIÓN DEL PRESUPUESTO PARTICIPATIVO

PRE 2025 PRESUPUESTO PARTICIPATIVO PARROQUIAL

UNA CELEBRACIÓN DE VIDA Y GRATITUD

NOTICIAS PEJEA